

SPIS TREŚCI

Przedmowa	3
Wstęp	5
Wykaz skrótów	20
1. CHRYSZTIANIZACJA OBRZĄDKU POGRZEBOWEGO W POLSCE	23
1.1. Przedchrześcijański obrządek pogrzebowy	23
1.1.1. Geneza i formy obrządku pogrzebowego	24
1.1.2. Obrządek pogrzebowy na obszarze Polski	27
1.1.3. Źródła pisane	34
1.1.4. Eschatologia pogańskich "Polaków"	43
1. Wiara w ludzką nieśmiertelność	43
2. Lęk przed zmarłymi	45
3. Wiara w nieśmiertelność duszy. Elementy ra-	
dosne w obrzędzie pogrzebowym	45
4. Życie pozagrobowe dalszym ciągiem życia ziem-	
skiego	50
5. Kult zmarłych	51
1.2. Przyjęcie chrześcijańskiego pogrzebu	52
1.2.1. Starania misjonarzy o wprowadzenie chrześcijań-	
skiego pogrzebu	53
1.2.2. Uchwały synodalne dotyczące chrześcijańskiego	
pogrzebu	58
1.2.3. Rezultaty akcji chrystianizacyjnej w świetle wy-	
kopaliisk	61
1.3. Żywotność pogańskich zwyczajów pogrzebowych	68
1.3.1. "Superstitiosae consuetudines"	68
1. Ciałopalenie	69
2. Stypa	70
3. Kult zmarłych	72
4. Pozostałości pogańskie na Litwie i Żmudzi ..	
73	
1.3.2. Żałoba	75
1.3.3. Zabiegi antywampiryczne	77

2. CHRZESCIJAŃSKIE OBRZĘDY POGRZEBOWE W POLSCE Wczesnośrednio- wiecznej (do końca XIII wieku)	80
2.1. Obrzędy pogrzebowe Sakramentarza Tynieckiego	80
2.1.1. Sakramentarz Tyniecki	80
2.1.2. "Ordo in agenda mortuorum"	84
2.1.3. Teksty meزالne	101
2.2. Obrzędy pogrzebowe w rękopisach cysterskich	109
2.2.1. "Quomodo agatur circa defunctum"	110
2.2.2. "Quo ordine efferatur ad tumulum"	114
2.2.3. "Quomodo hospites sepeliantur"	119
2.3. Elementy obrzędu pogrzebowego w źródłach pozaliturgi- cznych	121
2.3.1. Pogrzeb w literaturze	121
2.3.2. Motywy pogrzebowe w sztuce	130
2.3.3. Ekskurs: Troska o zbawienie zmarłych i własne w pobożności prywatnej	137
3. OBRZĘDY POGRZEBOWE W POLSCE OD XIV DO XVII WIEKU (1631) ...	142
3.1. Pogrzeb uroczysty	143
3.1.1. Pogrzeb króla i księcia	143
1. Ceremoniał pogrzebu królewskiego	146
2. Liturgia królewskiego pogrzebu	158
3.1.2. Pogrzeb biskupa i kapłana	166
1. Zewnętrzne uroczystości pogrzebowe	166
2. Liturgia	173
3.1.3. Pogrzeby szlachty i bogatych mieszczan	195
1. Pompa funebris	195
2. Obrzędy liturgiczne	204
3.2. Pogrzeb zwyczajny	208
3.2.1. Troska o "przystojny" pogrzeb	210
3.2.2. Liturgia zwyczajnego pogrzebu	219
3.2.3. Pogrzeb "polski" w Rytuale Piotrkowskim	222
3.3. Pogrzeb nadzwyczajny	223
3.3.1. Pogrzeb dziecka	223
3.3.2. Pogrzeb położnicy	234
3.3.3. Pogrzeb ekskomunikowanego	239
1. Obrzęd absolucji ekskomunikowanego	242
2. "Forma sepeliendi excommunicatum mortuum dum debet absolvi"	244
Zakończenie	248
Ilustracje	253
Aneksy	269
1. Modlitwy za zmarłych - Manuscriptum Gertrudae, XI w.	269

2. Ordo in agenda mortuorum - Sakramentarz Tyniecki, XI w. ..	271
3. Super mortuos - Agenda Wratislaviensis, XIV w.	276
4. Conductus qui canitur circa feretrum - Agendy gnieźnieńskie: 1503, 1512, 1549	277
5. Conductus maior mortuorum iuxta rubricam Ecclesiae cathedralis Plocensis - Agenda Plocensis, 1554	279
6. Conductus maior - Agenda Powodowskiego, 1591 - Rituałe Wratislaviense, XVII w.	282
7. Ordo sepulture mortuorum - Agenda Vilnensis, 1499	284
8. Ordo sepeliendi mortuorum qui vulgo dicitur conductus - Agenda poznańska, 1533	285
9. Commendatio anime in agone sui exitus a corpore - Agendy wrocławskie: 1499, 1510	286
10. Ordo exequiarum brevis - Agenda cysterska, XV w.	288
11. In conductu morientis - Agenda cysterska, XV w.	289
12. Conductum - Agenda wrocławska, XV w.	290
13. Conductus funebris minor - Agenda wrocławska, XVII w.	290
14. Sequitur conductus qui in ecclesiis parochialibus canitur in exequiis circa feretrum - Agendy wrocławskie: 1499, 1510	291
15. Conductus mortuorum - Agenda krakowska, 1514	292
16. Sequitur conductus qui in ecclesiis parochialibus canitur in exequiis circa feretrum - Agenda krakowska, 1517	292
17. Conductus minor qui canitur in Ecclesiis parochialibus in exequiis circa feretrum - Agenda plocka, 1554	293
18. Conductus funeris communis - Agenda warmińska, 1578	294
19. Conductus funeris communis - Agenda gnieźnieńska, 1578 ...	295
20. Conductus funeris minor et communis - Agenda Powodowskiego, 1591	295
21. Ordo exequiarum brevior ex usu Provinciae huius - Rytuał Piotrkowski, 1631	296
22. Ordo ad sepeliendos infantes infra septenium - E. Martène: De antiquis Ecclesiae ritibus. T.2. Antverpiae 1763 s. 407	297
23. Conductus funeris solennior - Agenda gnieźnieńska, 1578 ..	298
24. Incipit commendatio anime - Agenda can. reg. s. Augustini, 1384 - Agenda Wratislaviensis, 1432 - Agenda can. reg. s. Augustini, XV w. - Agenda can. reg. s. Augustini, 1512 ...	300
25. Exequiarum ordo - Rytuał Piotrkowski, 1631	303
Wykaz źródeł i opracowań	307
Résumé	327